

Når barn lærer å snakke

Har du nokon gong tenkt over kor lett dei fleste barn lærer å snakke? Det går som regel lett, og det går som regel fort.

Samanlikna med kor mykje arbeid og innsats det gjerne kostar når ein seinare i livet skal lære seg eit nytt språk, går språklæring som ein leik for barn.

Evolusjonen har finpusa på oss menneske over svært lang tid, og vi har rett og slett blitt programmerte til å kunne lære språk. Ut frå eit moderne data-perspektiv vil ein kunne seie at vi kjem med ferdig installert programvare.

Det er likevel ikkje så enkelt. Språkprogrammet må stimulerast for å fungere. Det er ikkje slik at sjølve språket er medfødd; det er berre evna til å lære språk som er medfødd. Det er òg mogleg at vi har ein grammatisk grunnstruktur i hjernen allereie frå fødselen, som Noam Chomsky kalla universalgrammatikk (UG). Men barn må bli utsette for språk; dei må bli stimulerte for at språket skal kunne vekse.

Det finst døme på barn som

av ulike grunnar ikkje har høyrte menneskespråk i løpet av dei første ti-tolv åra, og dei klarte aldri å lære eit språk skikkeleg. Dette viser kor viktig det er å stimulere språkevna for at den skal utvikle seg og fungere. På den andre sida finst det då òg barn som veks opp med mange språk.

Når ein tenkjer på korleis ein som vaksen kanskje studerer språkfag i mange år og får vitnemål og gradar som teikn på høg utdanning og kompetanse, kan ein jo filosofere litt over alle desse barna i verda som meistrar både to og tre og fleire språk utan problem.

Eit barn har vanlegvis tidleg ein språkleg kompetanse som overgår det meste av andre ferdigheiter ein skal lære seg i løpet av livet. Det tek mange år før barna lærer å smøre sine egne brødsiver eller å knyte skolisene. Lenge før dei har lært dette, kan dei allereie bøye ord og lage lange, kompliserte setningar. Er det ikkje fantastisk?

Det viktigaste kjenneteiknet



TIDLIG KRØKES: Barn lærer tidleg å snakke. Uten stimuli vert det vanskelegare.

Illustrasjonsfoto

på mennesket som art er kanskje språket. Språkevna blir levert med «pakken»; det er berre å stimulere ho, og ho vil utfalde seg og blomstre. La barna lære språk! I dette ligg det sjølv sagt også at barn kan lære fleire variantar av eitt språk, dersom dei får sjansen tidleg.

Heldigvis tek den nye læreplanen i norsk mykje meir omsyn til dette enn tidlegare læreplanar, slik at vi også i framtida kan glede oss over språkleg mangfald.

Jens Haugan,

Hamar, førsteamanuensis,
Høgskolen i Hedmark

mange erfaringer og opplevelser med dyr i utmarka, både ville og tamme.

■ Vi i tamreindriften i Sør-Norge er ikkje så hardt rammet av rovvilt under beitesesongen for bufe som Nord-Norge. Det er fordi sauen som vi deler beite med, er et mykje lettere bytte og blir foretrukket av rovdyra.

Jeg kunne skrevet side opp og side ned om dette temaet, men velger å stå rett inn i kjernen, nemlig forvaltningen av rovviltet slik den praktiseres i dag, behandlingen av norske bønder og hvilke konsekvenser dette får for Bygde-Norge og for Norge.

■ Først: Det skal ikke være rovvilt som skal være beitedyr. Den røken taler for seg selv i media. Tallene for skadet og drept sau på beite er skyhøye og verre enn noen gang. Og husk, rovvilt, spesielt da

ulven, dreper for å drepe. Den som har sett en saueflokk der ulven har herjet glemmer det aldri.

Sauebøndene opplever dette gang på gang. Konsekvensen jeg frykter, er at flere vil slutte med sau. Det vil være tragisk.

I Norge har vi den luksusen at vi kan produsere førsteklasses kjøtt rett fra skog og fjell. I disse dager med så mye fokus på økologisk mat og miljø; hva er vel mer økologisk og miljøvennlig enn dyr som nytter seg av beite i utmarka?

■ Tenk at lille Norge er selvforsynt med mat fra utmarka i mange måneder i året. Og for et liv for husdyrene å kunne gå ute i fri natur og selv velge det de vil spise selv. Og hvilken mat blir det for oss:

Vi har flere matmerker av høg kvalitet som oppnår høye markedspriser til beste for produsenten. Merker som Norsk Høgfjellslam,

Reinkjøtt fra Jotunheimen, Lammejøtt fra Hallingskarvet osv. Vi må ha bønder og reinieiere som produserer og leverer dette.

■ En annen ting er at dersom jordbruket i de små bygdene blir borte, alle småbruk legges ned, da dør Bygde-Norge. Hva skal vi gjøre da? Skal alle bo i by, alle bli leger eller akademikere? Hvem skal jobbe på hotell og turisthytter, drive nærbutikk eller snekre hytter til alle disse menneskene som bor i byer og ferierer her i norske bygder? Har dere tenkt på at mange av disse som driver butikk, snekrer hytter, serverer på hotell eller kjører postbilen, også har et småbruk med sau? Hvis holdninger til rovvilt og landbruk skal vedvare slik som i dag, vil alt dette bli borte. Bygde-Norge og norsk kulturarv og de smålokalsamfunn vil bli ødelagt.

■ Norge er ikke et industriland i utgangspunktet. Fram til vi fant oljen drev nordmenn i stor grad med jordbruk. Det må vi ikke glemme. Hvis ikke det blir gjort noen seriøse tiltak for beitedyra våre i norsk utmark, vil Norge stå overfor mange andre problemer. Husk at vi er et ledd i en viktig næringskjede alle sammen. Vi må ta vare på det norske og de fantastiske naturressursene vi har her i landet - og vi må ta vare på hverandre.

■ Til sist, for å oppsummere: Jeg vil ha norskprodusert kjøtt, jeg vil ha fjell, skog og vann som blir forsvarlig forvaltet, og jeg vil ha levende bygder. Vi i Norge har alle forutsetninger til å få det til, men da må hodet brukes. Tenk på norske bygder, norsk mat og sist, men ikke minst, tenk dyrevelferd.

Ragnhild Normann Jacobsen,
reingjeter

og Giske synes å misforstå sammenhengen for innvandring og samfunnsøkonomi. v arbeidsinnvandringen er nå så stort at fortrenningseffekten er den mest fremtredende